

СУБСТАНТИВНА АМОРФІЗАЦІЯ (ЗАПОЗИЧЕНІ ІМЕННИКИ В ГРАМАТИЧНІЙ СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ)

У статті здійснюється спроба встановити загальні та часткові причини субстантивних аморфізаційних змін у підкласі запозичених іменників. Незмінювані іменники іншомовного походження розглядаються в термінах лінгвістичної типології.

Ключові слова: аморфізація, незмінювані іменники, запозичені іменники.

В статье осуществляется попытка определить общие и частные причины субстантивных аморфизационных изменений в подклассе заимствованных имен существительных. Незменяемые заимствованные существительные рассматриваются в терминах лингвистической типологии.

Ключевые слова: аморфизация, неизменяемые существительные, заимствованные существительные.

This article is aimed at identification of general and specific substantive amorfization change causes. Only loan nouns are considered. These units are analysed in terms of linguistic typology.

Key words: amorphization, indeclinable nouns, loan nouns.

Виявами субстантивної аморфізації в сучасній українській мові є незмінювані іменники. Аморфізація – це процес, за якого мова набуває ознак аморфізму. Під аморфізмом розуміємо типологічну характеристику (тип у мові), що виявляється за відсутності формотворення [1, с. 530-531; 7, с. 131; 9, с. 511; 19, с. 53-54]. Отже, аморфізація – це процес, ознаками якого є часткова або повна втрата чи ненабуття формотворення номінативними одиницями традиційно змінюваних частин мови. Під субстантивною аморфізацією розуміємо процес, за якого відбувається втрата або ненабуття формотворення номінативними одиницями іменникової системи. Предметом нашого дослідження є незмінювані іменники іншомовного походження, які розглядаються в термінах лінгвістичної типології. Встановленням характеру та причин сталих аморфізаційних змін у системі іменника української мови займалися І. Р. Вихованець, О. А. Дубова, І. Г. Матвіяс, В. М. Русанівський та ін.

Актуальність дослідження незмінюваних іменників іншомовного походження зумовлена необхідністю визначення типологічної кваліфікації незмінюваних іменників, причин аморфізаційних змін як типологічних змін у морфологічній системі української мови та перспектив аморфізації в субстантивній системі. Згідно з актуальністю визначається мета дослідження, яка полягає у визначенні загальних та часткових причин субстантивних аморфізаційних змін у підкласі

іменників іншомовного походження. Досягнення цієї мети забезпечується виконанням таких завдань: встановити типологічну кваліфікацію незмінюваних іменників; дослідити реакцію мовної системи на субстантивні аморфізаційні зміни як такі, що є нетиповими для синтетичної української мови, встановити, чи може вплинути наявність виявів субстантивної аморфізації на загальну типологічну характеристику української мови; визначити перспективи функціонування незмінюваних іменників іншомовного походження.

У лінгвістичній літературі відсутня однозначна типологічна характеристика незмінюваних іменників. Незмінювані іменники розглядають як вияв аналітизму [18, с. 150], аморфізму [7, с. 130-131; 8, с. 151-152; 11, с. 9; 13, с. 169; 16, с. 134] або типологічно не відокремлюють від синтетичних словоформ відмінювання, визнаючи, що незмінювані іменники утворюють парадигму, яка складається з омонімічних словоформ із нульовими флексіями [2, с. 19, 89; 4, с. 110-111; 6, с. 19]. Аргументи проти останньої точки зору наведені в монографії О. А. Дубової «Типологічна еволюція морфологічних систем української і російської мов» [7]. Автор зазначає, що «...в складі незмінюваних іменників не може бути вичленована флексія, а їхні відмінково-числові значення визначаються лише за контекстуальними (синтагматичними) умовами» [7, с. 130]. Визначення незмінюваних іменників виявами аналітизму (типологічної властивості, що виявляється за наявності формо-

творення, за якої формальна структура номінативної одиниці має розчленовану будову (дистантне розташування формативів по відношенню до основного елемента (носія лексичного значення) [7, с. 9-21]) або аморфізму (типологічної властивості, що виявляється за відсутності формотворення) переважно ґрунтується на безфлексійному характері цих іменників. Однак відсутність синтетичного форматива не може стати причиною віднесення незмінюваних іменників до виявів аналітизму або аморфізму. Ознакою, за якою можна встановити типологічну характеристику таких іменників, є відсутність у незмінюваних іменників формотворення. За цією ознакою незмінювані іменники, безперечно, мають бути віднесені до виявів аморфізму, а не аналітизму [7, с. 130-131]. Отже, у межах нашого дослідження незмінювані іменники іншомовного походження розглядаються як вияви субстантивної аморфізації в сучасній українській мові.

Наявність незмінюваних іменників в українській мові не є наслідком лише появи запозичених іменників, оскільки іменники іншомовного походження можуть бути змінюваними (наприклад, *панорама, армія, бамбук, алея, па-де-карт*) та незмінюваними (наприклад, *поні, какаду, альпака, ара, па-де-де*). Водночас споконвічні, незапозичені іменники сучасної української мови також можуть бути як змінюваними, так і незмінюваними (аббревіатури, незмінювані власні назви та ін., наприклад: *ДАІ, ТЕС, МРЕВ, ВНЗ, МВС, сільно, міськвно, компроти, комполку, заввідділу, Міносвіти, Алла Петренко*). Показником незмінюваного характеру іменників іншомовного походження також не може бути наявність/відсутність відмінкової парадигми в іменній системі мови-джерела запозичення, про що свідчить велика кількість як змінюваних, так і незмінюваних запозичених іменників з французької, англійської та інших мов з відмінною парадигмою відмінювання.

Ідентифікація та творення словоформи відбувається за певними узагальненими моделями. Процес формотворення починається з ідентифікації мовцем початкової форми, у якій номінативна функція одиниці виявляється в неускладненому вигляді. У субстантивній системі такою початковою формою є форма називного відмінка. Якщо форму називного відмінка можна ідентифікувати за певною узагальненою моделлю, то іменник має змінюваний (або потенційно змінюваний характер), якщо ні – одиниця характеризується відсутністю формотворення. Узагальненою моделлю форм називного відмінка може стати формомодель (термін О. А. Дубової [7]). Формомодель являє собою «...одиницю-конструкт із бінарною (структурно-семантичною) організацією, що виявляє абстрактвану репрезентацію лексичної основи й конкретизовану репрезентацію форматива» [7, с. 43]; «...виявлення формомоделей відбувається шляхом ототожнення морфологічних форм слів за типом лексичної основи, морфологічним значенням та конкретним формативом» [7, с. 43]. Формомодель має схематичний вигляд такої формули:

$$\left[\frac{\text{лексичне значення}}{\text{типоснови}} + \frac{\text{морфологічне значення}}{\text{форматив}} \right] [7, с. 43].$$

У нашому дослідженні незмінюваних іменників іншомовного походження це поняття стає ключовим для встановлення відповідності/невідповідності запозичених іменників системі мови. Набуття змінюваного/незмінюваного характеру запозиченим іменником визначається за його відповідністю/невідповідністю формомоделям називного відмінка сучасної української мови. Отже, використання формомоделі для встановлення відповідності запозиченого іменника системі мови видається доцільним.

Формомоделі називного відмінка однини іменників сучасної української мови впорядковуються відповідно до відмін з урахуванням таких суттєвих для формомоделі критеріїв, як родова належність іменника та флексія іменника в називному відмінку однини (форматив):

1) формомоделі називного відмінка іменників першої відміни схематично можна зобразити таким чином:

┌ субстантивна основа жін. роду) + - a^{nom., singular} 1]
(ототожнення морфологічних форм іменників на кшталт *бджола, кора, куля, душа, мрія*);
┌ субстантивна основа чол. роду) + - a^{nom., s.} 2] (*воєвода, дядя*);

2) формомоделі називного відмінка іменників другої відміни мають такий схематичний вигляд:

┌ субстантивна основа чол. роду) + - (нульове закінчення)^{nom., s.} 1] (*завод, працівник, велетень*),

┌ субстантивна основа сер. роду) + - o^{nom., s.} 2] (*сало, вікно, місто*),

┌ субстантивна основа чол. роду (назви осіб) + - o^{nom., s.} 3] (*батько, Петро*),

┌ субстантивна основа сер. роду) + - e^{nom., s.} 4] (*поле, море, сонце, явище*),

┌ субстантивна основа сер. роду) + - a^{nom., s.} 5] (*знання, життя, бажання*);

3) формомодель називного відмінка іменників третьої відміни може бути зображена схематично таким чином:

┌ субстантивна основа жін. роду) + - (нульове закінчення)^{nom., s.}] (*подорож, радість, сіль, піч, путь, любов*);

4) формомодель називного відмінка іменників четвертої відміни може бути схематично зображена таким чином:

┌ субстантивна основа сер. роду) + - a^{nom., s.}] (*кошеня, теля, дівча, плем'я*). Для іменників цієї відміни обов'язковою умовою є поява суфіксів *-ат/-ен-* під час відмінювання.

Відповідність запозиченого іменника формомоделям називного відмінка сучасної української мови визначається шляхом ідентифікації формально-семантичної структури іменника іншомовного походження з формально-семантичною структурою

формомоделі називного відмінка однини. Якщо ідентифікація іменника за формомоделлю називного відмінка може бути здійснена, це може спричинити ускладнення морфемної структури запозиченого іменника, що виявляється у членуванні на консонантну основу та флексію, яка виділяється внаслідок ототожнення кінцевого звука іменника з формативом або набутті іменником нульового закінчення [7, с. 130-135]. За відповідністю формомоделям називного відмінка запозичені іменники умовно можна поділити на змінювані, абсолютно незмінювані та потенційно змінювані. Абсолютно незмінювані іменники – це іменники, які не ідентифікуються за формомоделями називного відмінка сучасної української мови. Змінювані іменники – це іменники, які ідентифікуються за формомоделями називного відмінка сучасної української мови та набувають змінюваного характеру в результаті ускладнення морфемної структури. Потенційно змінювані іменники – це іменники, які ідентифікуються за формомоделями називного відмінка сучасної української мови, але не набувають формотворення на сучасному етапі розвитку мови. Доцільність такої класифікації пояснюється тим, що чинники, які зумовлюють набуття/ненабуття формотворення, залежать від характеру запозиченого іменника.

Іменники іншомовного походження з кінцевим голосним, якому передує інший голосний (*фейхоа* (ісп.; жін. роду), *радіо* (лат.; сер. роду), *імпресаріо* (італ.; чол. роду) та ін.), не відповідають жодній формомоделі, оскільки кінцеве сполучення двох голосних є нетиповим для української мови. Єдиним способом набуття словозміни подібними запозиченими іменниками (з кінцевим сполученням голосних) є використання інтервокального консонантного інтерфікса, наприклад, *мультимедіа* → *мультимеді[ja]*. Такі вияви спостерігаються в просторіччі (наприклад, *алоє* → *алой / ало[ja]*, *радіо* → *радіво, какао* → *какаво*).

Усі інші запозичені іменники з кінцевим голосним або приголосним, окрім іменників на «голосний + голосний», було розподілено на групи за кінцевим звуком і родовою належністю та досліджено на предмет відповідності формомоделям називного відмінка, на підставі чого встановлено причини аморфізаційних змін.

Група 1. Запозичені іменники, які закінчуються на *-o*. За кінцевим голосним *-o* запозичені іменники середнього роду ідентифікуються за формомоделлю *субстантивна основа сер. роду) + -o^{ном.с.}* (наприклад, *бунгало* (англ.), *болеро* (ісп.), *банджо* (англ.), *арго* (франц.), *алегро* (італ.), *манго* (таміл.), *сабо* (франц.), *сальто* (італ.) та ін.). Іменники іншомовного походження, які можна ідентифікувати за цією формомоделлю, не набувають формотворення в літературній мові переважно через кодифікацію норми, за якої запозичені іменники середнього роду на *-o* мають незмінюваний характер. Навколо цієї групи незмінюваних іменників здавна точаться дискусії,

вона є й найчисельнішою. І. Р. Вихованець зазначав, що набуття словозмінного характеру незмінюваними іменниками іншомовного походження в мовленні є одним із найпомітніших прогресивних динамічних процесів іменникового відмінювання сучасної української мови [3, с. 33]. Ще в 1924 р. В. І. Сімович наголошував на органічності відмінювання іншомовних слів на *-o* в українській мові [15, с. 242-244]. Зміни, спрямовані на подолання неорганічних, за словами В. І. Сімовича, для мови виявив аморфізацію, спричинені тим, що мовці орієнтуються на синтетичну формомодель української мови та використовують у мовленні слова відповідно до неї.

Особливо гостро питання щодо функціонування в українській мові незмінюваних іменників іншомовного походження розглядалося на початку XXI ст., коли з метою реформації українського правопису було запропоновано проекти змін, які охоплювали й реформи в підкласі незмінюваних іменників іншомовного походження. У результаті з'явилися проекти українського правопису, в рамках яких автори висували пропозицію щодо кодифікації норми відмінювання іменників іншомовного походження середнього роду на *-o* [3, с. 37; 15; 20]. Ставлення мовців до зміни норми не є однозначним, воно зумовлене такими чинниками, як рівень освіченості, естетична оцінка норми, звичка, виховання, культура мовлення тощо [7, с. 134-135; 10, с. 12-25; 12, с. 6; 17, с. 536-537]. Перспектива адаптування запозичених іменників на *-o* до граматичної системи української мови, що виявиться в ускладненні морфемної структури запозичених іменників середнього роду на *-o*, членуванні на консонантну основу та флексію *-o* за формомоделлю *субстантивна*

основа сер. роду) + -o^{ном.с.} є цілком імовірною, такий процес спостерігається як у просторіччі (*метро, метра; бюро, бюра; депо, депа* та ін.), так і в літературній мові (*пальто, пальта; ситро, ситра*). Отже, запозичені іменники іншомовного походження середнього роду на *-o* є потенційно змінюваними. Однак, як бачимо, активізація процесу адаптування до синтетичної граматичної системи української мови залежить не тільки від можливостей системи мови, а також від таких екстралінгвальних чинників, як освіта, культура, уподобання мовців, чинників, які впливають на ставлення мовців до літературної норми та можливих змін норм відмінювання запозичених іменників на *-o*.

Іменники чоловічого роду з кінцевим *-o* (наприклад, *фламінго* (португ.), *торнадо* (ісп.), *фламенко* (ісп.) та ін.) не відповідають жодній формомоделі називного відмінка сучасної української мови, а отже, є абсолютно незмінюваними.

Група 2. Запозичені іменники з кінцевим *-e*. В українській мові флексія *-e* є морфологічним варіантом флексії *-o*. Ідентифікації іменників іншомовного походження середнього роду з кінцевим *-e* (наприклад, *есе, желе, каре, куте, портмоне, тюр, резюме, суфле, філе, фойє, шосе*

(франц.); *карате* (япон.) та ін.) за формоделлю **Субстантивна основа сер. роду** + $-e^{nom.s.}$ перешкоджають нетипові морфонологічні властивості подібних іменників, що виявляються в наголошеній позиції кінцевого звука (пор. *горе, поле, море, прізвище – торе, дефіле, гофре, каре, вар'сте, пенсне, каберне.*), яка є характерною для деяких похідних демінутивів із суфіксом *-у* (*озерце, слівце, перце*). Така невідповідність формоделі називного відмінка спричиняє аморфізаційні зміни.

Жодній формоделі називного відмінка не відповідають запозичені іменники на *-е* жіночого (наприклад, *цеце* (африкаанс), *валіде* (араб.), *бере* (франц.) та чоловічого (наприклад, *шансоньє, шевальє, сомельє, рантьє, портъє, кутюр'є, круп'є* (франц.); *камкадзе* (япон.) та ін.) роду, тому такі іменники є абсолютно незмінюваними в сучасній українській мові.

Група 3. Запозичені іменники з кінцевим голосним *-а*. Переважна більшість запозичених іменників жіночого роду на *-а* мають словозмінний характер (наприклад, *панорама, алергія, капсула* та ін.), оскільки вони ідентифікуються за формоделлю **Субстантивна основа жін. роду** + $-a^{nom.s.}$.

Жодній формоделі називного відмінка сучасної української мови не відповідають іменники іншомовного походження середнього роду з кінцевим наголошеним *-а*, якому передують твердий приголосний (наприклад, *бакара* (франц.), *бра* (франц.), *па* (франц.) та ін.), тому мають незмінюваний характер.

Група 4. Запозичені іменники, основа яких закінчується на приголосний. Специфікою субстантивних основ сучасної української мови є консонантний характер. У зв'язку з цим морфемна структура іменників іншомовного походження чоловічого роду з кінцевим приголосним ускладнюється та ототожнюється зі звичною консонантною основою іменника з нульовою флексією. Запозичені іменники чоловічого роду з кінцевим приголосним є здебільшого змінюваними, оскільки відповідають наявній формоделі

Субстантивна основа чол. роду + $-(нульове\ закінчення)^{nom.s.}$. Виняток становлять номінативні одиниці на кшталт *мейк-ап* (або *мейк ап*), *плей-оф* (від англ.; наприклад, *У фіналі «малого» плей-оф зустрінуться Леви та Акули*). Причинами незмінюваного характеру таких одиниць є неологічний характер, комунікативно обмежена сфера використання, незвичний для української мови план вираження (нетипове написання через дефіс). Номінативна одиниця *плей-оф*, знаходячись на стадії неологізму, не набула плану вираження, характерного для української мови (рекомендації щодо написання разом (*плейоф*) див. [5]), і донині не позбулася асоціативних зв'язків з мовою-джерелом. Водночас спостерігається набуття цим іменником словозмінного характеру в просторіччі (наприклад, *Малому плей-офу буту!*), що можна

пояснити розривом асоціативних зв'язків з мовою-джерелом мовцем, який не володіє англійською мовою. Такий вияв подолання аморфізаційних змін свідчить про можливість морфемного ускладнення цієї номінативної одиниці, а отже, про потенційну змінюваність іменника *плей-оф*.

Запозичені іменники жіночого роду з кінцевим приголосним (наприклад, *мадам* (франц.), *мадмуазель* (франц.), *міс* (англ.), *місіс* (англ.) не можна ідентифікувати за формоделлю

Субстантивна основа жін. роду + $-(нульове\ закінчення)^{nom.s.}$ через семантичну невідповідність (неможливість використання іменників цієї формоделі на позначення осіб жіночої статі) та відмінні морфонологічні властивості деяких з них (у сучасній українській мові не існує іменників жіночого роду третьої відміни з кінцевим твердим зубним приголосним, тому не відбувається ідентифікація іменників *міс* і *місіс* за формоделлю називного відмінка). Невідповідність жодній формоделі називного відмінка запозичених іменників жіночого роду з кінцевим приголосним є причиною незмінюваного характеру цих іменників.

Жодній формоделі називного відмінка не відповідають запозичені іменники середнього роду з кінцевим приголосним (наприклад, *валансьєн* (франц.), *от кутюр* (франц.), тому такі запозичені іменники є абсолютно незмінюваними в сучасній українській мові.

Група 5. Запозичені іменники з кінцевим *-і* (наприклад, *асорті* (від франц.; сер. р.), *віскі* (англ.; сер. р.), *гримлі* (англ.; чол. р.), *дранрі* (франц.; жін. р.), *жалюзі* (франц.; сер. р. і мн.), *колі* (англ., чол. і жін. р.), *хіпі* (англ.; чол. і жін. р.), *леді* (англ.; жін. роду), *папараці* (італ.; чол. р.), *бігуді* (франц., мн.) та ін.). Флексія *-і* є омонімічною, що, власне, є типовим для синтетичної флективної мови, і в називному відмінку (у початковій формі) використовується тільки на позначення форми множини в іменниках першої, другої, третьої відмін, основа яких закінчується на м'який/шиплячий звук (*няні, миші, мечі* та ін.). Як бачимо, формоделі

Субстантивна основа + $-i^{nom.pl.}$ відповідає один іменник з переліку – *бігуді*, що свідчить про можливість його морфемного ускладнення. За нормами мови іменник *бігуді* є незмінюваним, але його план вираження, співвідносний з наявною в мові формоделлю називного відмінка множини, та значення збірності дають змогу мовцям використовувати його як змінюваний у просторіччі (*бігуді, бігудям, на бігудях, бігуді* тощо). Аналогічно використовують у просторіччі іменник *жалюзі* (*жалюзів, жалюзями* тощо). Причиною сталої незмінюваності одиниць, які співвідносяться з наявними в мові формоделлями, є, передусім, вплив літературної норми, яка обмежує процес адаптування подібних одиниць, та ставлення мовців до цієї норми та її порушення. Водночас існують серед запозичених

іменників з кінцевим *-i* такі одиниці, що потенційно можуть також сприйматися як такі, що ідентифікуються за формомоделлю **[субстантивна основа) + -i^{nom. pl.}** (броколи (італ.; жін. р.), віскі (англ.; сер. р.; пор. просторічне віскар), гризлі (англ.; чол. р.), жури (франц.; сер. р.), зомбі (англ.; чол. р.), ківі (маор.; жін. р.), колі (англ.; чол. і жін. р.), колібрі (франц.; чол. і жін. р.), кольрабі (франц.; жін. р.), леді (англ.; жін. р.); папараці (італ.; чол. р.), поні (англ.; чол. р.), цунамі (япон.; сер. р.), шасі (франц.; сер. р.), травесті (франц.; сер. р.); хіні (англ.; чол. і жін. р.) та ін.), однак за умови, що мовцю невідома літературна норма та родова належність цих іменників.

Група 6. Незмінювані іменники іншомовного походження з кінцевим *-y* (наприклад, авеню (франц.; жін. р.), інтерв'ю (англ.; сер. р.), рагу (франц., сер. р.), какаду (нім.; чол. р.), кенгуру (англ.; чол. і жін. р.) та ін.). Іменники цієї групи не відповідають жодній формомоделі називного відмінка сучасної української мови, тому мають незмінюваний характер. Однак у просторічному мовленні спостерігається поодинокі подолання рис аморфізації, а саме порушення норми, що виявляється в набутті іменниками з основою на *-y* словозміни (наприклад, *Той взагалі став кенгурою і стрибас*).

Подолання незмінюваності може здійснюватися не тільки шляхом морфемного ускладнення, а й за допомогою дериваційних способів, які виявляються у використанні замість незмінюваного іменника його змінюваного просторічного похідного, що являє собою співвіднесеність одиниць формотворення з одиницями словотвору. Особливо продуктивною виявилася така модель у творенні похідних від незмінюваних іменників іншомовного походження з основою на *-o*, *-e*, *-y*. У просторіччі нерідко використовують замість незмінюваного *болеро* похідне слово *болерошка* (наприклад, *До блузочки дуже пасує болерошка черокі*), замість *кіно* – *кіношка* (наприклад, *Комусь в голову прийшла ідея піти на фільм жахів в кіношку ввечері*), *юре* – *юрешка*, рідко *тюрейка* (наприклад, *Нехай поки тюрейка постоїть, а ми обсмажимо лучок до гарної золотавої скоринки, додаємо в нього грибочки*), *меню* – *менюшка* (наприклад, *гарна менюшка*), *філе* – *філейка* (поряд із літературним варіантом *філей*, наприклад, *Ви маєте змогу зробити онлайн замовлення*

свинної філейки) та ін. Зважаючи на високу частотність використання цих одиниць, більшість з таких похідних мають не оказіональний, а системний характер.

У результаті дослідження можна зазначити, що морфологічні ознаки іменників іншомовного походження мають неоднорідний характер. Абсолютна (стала) незмінюваність запозичених іменників зумовлена такими чинниками: 1) невідповідність формомоделям називного відмінка сучасної української мови (наприклад, запозичені іменники з кінцевим *-y*: *какаду*, *кенгуру*, *рагу*, *рандеву*, *паспарту* тощо); 2) неологічний характер запозиченого іменника (наприклад, *мейк-ап*); 3) низька частотність уживання запозиченого іменника, комунікативно обмежена сфера використання іменника (наприклад, *плей-оф*).

Активізація процесу адаптування незмінюваних іменників іншомовного походження, що потенційно можуть набути змінюваний характер (потенційно змінюваних іменників), до синтетичної граматичної системи української мови залежить не тільки від можливостей мови, а також від таких екстра-лінгвістичних чинників, як ставлення мовців до літературної норми та можливих її змін, зумовлене рівнем освіченості носіїв мови, їхніми естетичними уподобаннями, звичками, вихованням, культурою мовлення тощо. Зазначимо, що позитивна естетична оцінка мовцями виявів аморфізації як кодифікованої норми може затримувати розгортання процесу адаптування цих виявів. Наявність у системі мови шляхів подолання нетипової для синтетичної української мови субстантивної аморфізації може свідчити на користь змін, пов'язаних з поступовим зведенням до мінімуму виявів надлишкової аморфізації в групі запозичених іменників сучасної української мови.

Роблячи прогнози щодо типологічних змін у сучасній українській мові, можна зазначити, що наявність субстантивних аморфізаційних змін у межах синтетичної української мови не впливає на загальну характеристику мови, субстантивні аморфізаційні зміни не сприймаються як такі, що мають бути обов'язково підпорядковані синтетичній мові.

Результати дослідження стануть базою для аналогічного дослідження інших виявів субстантивної аморфізації. Перспективою досліджень є встановлення діапазону типологічних змін у морфологічній системі української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – [изд. 2-е, стереотипное]. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 576 с.
2. Безпояско О. К. Граматика української мови. Морфологія : [підручник] / О. К. Безпояско, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський – К. : Либідь, 1993. – 336 с.
3. Вихованець І. Р. Динамічні процеси в українському іменниковому відмінюванні / І. Р. Вихованець // Українська мова. – К. : Ін-т укр. мови НАН України, 2003. – № 3-4. – С. 33-37.
4. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматика укр. мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська ; [за ред. І. Р. Вихованця]. – К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 400 с.
5. Витяг із протоколу № 3 засідання погоджувальної комісії з проблемних питань українського слововживання, словотворення та написання слів Інституту української мови НАН України від 22.01.2009 р. // Українська мова. – К. : Ін-т укр. мови НАН України, 2010. – № 1. – С. 148-150.
6. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія : [навч. посіб.] / О. В. Горпинич. – К. : Вища школа, 1999. – 207 с.

7. Дубова О. А. Типологічна еволюція морфологічних систем української і російської мов : [монографія] / О. А. Дубова. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2002. – 302 с.
8. Жовтобрюх М. А. Курс сучасної української літературної мови Частина I / М. А. Жовтобрюх, Б. М. Кулик. – [Видання третє] – К. : Видання «Радянська школа», 1965. – 424 с.
9. Журиная М. А. Типологическая классификация языков / М. А. Журиная ; [под ред. В. Н. Ярцевой] // Языкознание. Большой энциклопедический словарь. – [2-е изд.]. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. – С. 511 – 512.
10. Культура русской речи : учебник для вузов / [С. И. Виноградов, Л. К. Граудина, Е. В. Карпинская, Т. Л. Козловская и др. ; под ред. Л. К. Граудиной, Е. Н. Ширяева]. – М. : Издательская группа НОРМА-ИНФРА М, 1999. – 560 с.
11. Леонова М. В. Сучасна українська літературна мова. Морфологія / М. В. Леонова. – К. : Головне видавництво видавничого об'єднання «Вища школа», 1983. – 264 с.
12. Мовна ситуація в Україні та дискусії навколо українського правопису : Збірник матеріалів семінару Київського проекту Інституту Кеннана, 28 листопада 2002 р. / Інститут Кеннана, Київський проект / В. М. Русанівський (голова ред. кол.). – К., 2002. – 72 с.
13. Плющ М. Я. Грамматика української мови : [у 2 ч.]. – Ч. 1. Морфеміка. Словотвір. Морфологія : [підручник] / М. Я. Плющ. – К. : Вища шк., 2005. – 286 с.
14. Проект нової редакції українського правопису (1999): Анкета для опитування фахівців // Історія українського правопису XVI-XX ст. : [Хрестоматія] / НАН України ; Інститут української мови / [В. В. Німчук (упоряд.), Н. В. Пуряєва (упоряд.)]. – К. : Наукова думка, 2004. – С. 561 – 570.
15. Сімович В. І. Праці : у 2 т. / В. І. Сімович ; [Л. О. Ткач (упоряд.)]. – Чернівці : Книги – XXI, 2005. – Т. 1 : Мовознавство. Українська мова і правопис. – 520 с.
16. Сучасна українська мова : підручник / [О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева]. – 2-ге вид., перероб. – К. : Либідь, 2001. – 400 с.
17. Тараненко О. О. Просторіччя / О. О. Тараненко // Українська мова : Енциклопедія. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 536-537.
18. Украинская грамматика / [В. М. Русановский, М. А. Жовтобрюх, Е. Г. Городенская, А. А. Грищенко ; отв. ред. В. М. Русановский]. – К. : Наукова думка, 1986. – 360 с.
19. Шарафутдинова Н. С. Лингвистическая типология и языковые ареалы : [учебное пособие] / Н. С. Шарафутдинова. – Ульяновск : УлГТУ, 2009. – 128 с.
20. Ющук І. П. Український правопис : проект / І. П. Ющук. – К. : Видавець Пугач О. В., 2008. – 120 с.

© Фомічова В. О., 2012

Дата надходження статті до редколегії: 11.05.2012 р.

ФОМІЧОВА В. О. – аспірант кафедри української філології, теорії та історії літератури, Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв.

Коло наукових інтересів: лінгвістична типологія, загальне мовознавство.